

РЕЦЕНЗИЯ

на

дисертационен труд на тема: „Регионални особености и приоритети в развитието на социалната сфера в общините от източната част на Кюстендилска област”, разработен от редовният докторант **ГЕРГАНА ЙОРДАНОВА НИКОЛОВА** към Катедра „География, екология и опазване на околната среда” (ГЕООС) при Природо-математическия факултет на ЮЗУ „Н. Рилски”, с научен ръководител доц. д-р **ЕМИЛИЯ ПАТАРЧАНОВА**

от

проф. д-р **БОРИС ТОДОРОВ КОЛЕВ**, Стопански факултет на ЮЗУ „Н. Рилски”, определен за вътрешен член на Научно жури със Заповед № 2744/3.12. 2018 г. на Ректора на ЮЗУ „Н. Рилски”

I. Справка за докторанта:

Кандидатката за образователната и научната степен „доктор” **Гергана Йорданова Николова** е родена на 8.11.1977 г. През 1995 г. завършва средното си образование в гимназия „Христо Ботев” в гр. Дупница. От 1995 до 2000 г. е студентка по география в ЮЗУ „Н. Рилски” и получава степента „магистър по география” със специализация „регионално развитие” и професионална квалификация „учител по география и икономика”. През 2006 – 2007 г. е на обучение в Техническия университет в гр. София в сектор за следдипломно обучение и получава свидетелство за професионална квалификация „учител по информатика и информационни технологии”. През 2013 г. е на обучение в Департамента по информация и повишаване на квалификацията на учителите в Тракийския университет в гр. Стара Загора и получава свидетелство за Пета професионално-квалификационна степен.

От 2004 до сега е старши учител по география и икономика и по информатика и информационни технологии в ПГ „Акад. С. Корольов” в гр. Дупница. За периода 2010 – 2017 г. е избирана за „гост-преподавател” (хоноруван асистент) по „икономическа и социална география” в Катедра „ГЕООС” в Природо-математическия факултет на ЮЗУ „Н. Рилски”.

От 2015 до 2018 г. със Заповед № 236/2.02.2015 г. на Ректора на ЮЗУ „Н. Рилски” е зачислена като редовен докторант по докторска програма „Икономическа и социална география”, професионално направление 4.4. „Науки за Земята”. Като член на изследователски колективи е участвала в разработването на 4 научни проекта. Участвала е и в 5 научни семинара. Има участие с доклади в 7 национални и международни научни конференции, от които един в Република Македония. **Гергана Николова** постоянно е повишавала

професионалната си компетентност и чрез участие в 10 обучителни и квалификационни курсове. Член е на Асоциацията на професионалните географи и регионалисти. Има 8 научни публикации (6 самостоятелни) по темата на дисертацията си, от които една е на английски език.

Докторантката Гургана Йорданова Николова е отчислена с право на защита съгласно Заповед № 2404/ 22.10.2018 г. на ректора на ЮЗУ „Н. Рилски“, считано от 17.10.2018 г.

II. Обща характеристика на дисертационния труд:

Представената дисертация е в обем от 232 страници текст, включително 166 заглавия в списъка на използваната литература, от които 19 са на латиница и 13 на руски език. Дисертацията сполучливо е обогатена със списък на употребените съкращения, както и с речник на 18 основни понятия и голям брой приложения (диаграми, карти и таблици).

В структурно отношение дисертационното изследване се състои от подробен и добре разработен Увод, в който са включени подходящо формулирани актуалност, предмет, обект, цел, 6 задачи, териториален и времеви обхват, информационна обезпеченост и изследователска хипотеза, 5 глави, Заключение и Списък на постигнатите приноси.

Първа Глава: „Теоретични и методологични основи на развитието на социалната сфера” е посветена на задълбочен преглед и анализ на някои основни компоненти на социалното развитие. Гургана Николова е проучила редица разбирания, свързани със съвременните географски, социални и философски концепции относно *„социално развитие”, „обществено развитие”, „пространствен фактор”, „достъпност”, „социално време”, „социален растеж”, „социално пространство”, „социална сигурност”, „социално предприемачество”, „социална инфраструктура”, „организация на пространството”* и други.

Изложеният материал доказва много добро познаване на основни изследвания по тази проблематика, направени от географи, икономисти, регионалисти, философи и други автори. Запознаването, не само с тази глава, но и с цялата дисертация, е улеснено от определянето на същността и смисловия обхват на посочените по-горе понятия.

В тази глава са посочени следните използвани изследователски подходи: *системен, географски, хронологичен, антропоцентричен и аналитичен*. В дисертацията са приложени методите: *сравнителен,*

статистически, графичен, клъстеризация и картографски в съчетание с ГИС.

Във Втора Глава „Условия и фактори за развитие на социалната сфера” са анализирани влияещите върху социалното състояние и развитие на изследваните общини основни условия и фактори, като географско положение, демографска среда и демографски потенциал, АТУ, урбанизацията, селищната мрежа, икономическата и бизнес-среда, главните стратегически документи (програми, стратегии и други), както и институционалната среда и националните нормативна уредба, влияеща върху социално-икономическото, демографското и пространственото развитие. Не са забравени и преките чуждестранни инвестиции в проучваната територия.

Трета Глава „Геодемографски ресурси на проучваната територия” е посветена на много подробни анализи и оценка на съществуващите демографски ресурси. Въз основа на тези анализи са изведени богати и ценни изводи, подходящо илюстрирани чрез 10 таблици и 14 цветни диаграми и графики. Всичко това е позволило на докторантката Гергана Николова по подходящ начин да премине към следващата четвърта глава.

Глава Четвърта „Географски анализ на състоянието на социалната сфера в проучваната територия” обхваща задълбочено представяне на сегашното състояние на всички подсистеми на социалната сфера – социална инфраструктура и нейните компоненти, нормативна база, основни видове финансови източници, видове социални институции с предлаганите от тях социални услуги, както и състоянието на кадровата осигуреност със специалисти в социалната сфера (Фиг. 26 на стр. 126). И текстът на тази глава е богато илюстриран чрез 11 графики, включително една карта и 5 таблични приложения.

В резултат на тези подробни анализи са изведени основните резултати, както и проблемите на състоянието и развитието на социалната сфера и съставлящите я подсистеми и услуги.

Глава Пета „Модели за оптимизиране функционирането на социалната сфера в проучваната територия” е сърцевината на дисертацията. Въз основа на установените проблеми, са разгледани възможностите за тяхното решаване и са предложени няколко създадени от докторантката модела. На стр. 191 е формулирано важното предложение на докторантката Николова – *„модел на изграждане на партньорства в сферата на социалните услуги между общините на принципа на клъстеризирането”*. Дадена е и авторска дефиниция на клъстер, според която *„клъстерите се определят като географски свързана мрежа от сходни взаимосвързани или допълващи се конкурентни икономически субекти*

с активни канали за делови взаимоотношения, диалог и комуникации, които ползват обща специализирана инфраструктура, пазари на труда и услуги”.

Гергана Николова (стр. 193-205) е определила 6 териториални модела (*Социални дейности, Здраве, Социално предприемачество, Овощарство, зеленчукопроизводство и цветарство, Поклоннически и религиозен туризъм и Рилска долина*). Тя ги предлага под формата на два вида клъстери – *един хоризонтален* (общини Бобошево, Кочериново и Рила) и *един вертикален* (общини Дупница,, Сапарева баня и Бобов дол, както и техните вътрешноклъстърни функционални връзки. Териториалният обхват на хоризонталния клъстер е показан на фиг. 38 (стр. 194), а вертикалният на фиг. 41 (стр. 197). С няколко допълнителни карти и графики са сполучливо са показани основните свързани дейности, които формират тези клъстери. Всъщност тези клъстери представляват системни образувания.

В **Заключението** са обобщени основните изводи от направените анализи. В него са поместени и главните видове определящи социални дейности, образуващи структурата на двата типа клъстери, които докторантката предлага като териториални модели.

Поради техническа грешка манастирът „Св. Йоан Рилски” до с. Скрино в община Бобошево е представен като „Русенски”, правилното название е „Руенски” (стр. 200).

Нямам възражения относно приносите в дисертацията, които правилно са представени в две групи: научни и научно-приложни и според мен те действително са такива.

III. Основни достойнства и качества на дисертацията:

1. Добре формулирани актуалност, обект, предмет, цел, задачи, териториален и времеви обхват на изследването, които са позволили успешното му провеждане;
2. Характеристиките, анализите и оценките, извършени на равнище общини са позволили да се влезе в много по-голяма дълбочина по проблематиката на изследваната социална сфера и формулирането на конкретни предложения за нейното оптимизиране, отколкото изследвания на по-високи равнища като областно, регионално или национално. Докторантката познава много добре изследваната територия и нейните проблеми;
3. Предложените модели под формата на клъстери имат непосредствено приложно значение и ако не са споделени с общинските администрации на шестте общини, това трябва да се направи след защитата;

4. Посочените приноси са добре формулирани и реално отразяват постигнатото в дисертационното изследване.
5. Докторантката е запозната много добре с основните научни и информационни източници и документи;
6. Приложените илюстративни материали, и особено добре направените картни и графични приложения, сполучливо допълват и обогатяват текстовата част на дисертацията;
7. Езикът на изследването е ясен и стегнат.

Заключение

Като имам пред вид, че всички необходими етапи по време на подготовката са изпълнени, дисертацията е самостоятелно дело на докторантката, спазени са всички изисквания на ЗРАСРБ и другите нормативни актове, своите впечатления и оценки и обстоятелството, че докторантката притежава всички качества, опит и компетентности за провеждане на самостоятелни научни изследвания, предлагам на Уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително и да вземат решение, с което да присъди на Гергана Йорданова Николова образователната и научната степен ДОКТОР.

СОФИЯ, 23 декември 2018 г. РЕЦЕНЗЕНТ: проф. д-р Борис Колев